

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr F. W. Groshede, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken en brieven voor de Redactie gelieve men tot nadere aankondiging te adresseren aan de Uitgevers Oosterbaan & Le Cointre te Goes.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36090.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Uit de Schrift: Wonderboomen (Jona 4:6). — Kerkelijk Leven: Een gereformeerd predikant onder de gelijkschakelaars. Is de N. S. B. christelijk? „Gereformeerd”. — Uit de Historie: Het eeuwfeest der Afscheiding. VII. — Persschouw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

UIT DE SCHRIFT

Wonderboomen.

En God, die Heere, beschikte een wonderboom, en deed hem opschieten boven Jona, opdat er schaduw mocht zijn over zijn hoofd, om hem te redden van zijn verdriet. En Jona verblijdde zich over den wonderboom met groote blijdschap.

Jona 4:6.

Jona heeft verdriet. Het gaat met Nineve niet gelijk hij gedacht en gehoopt had. God heeft de stad gespaard, en deze handeling kan Jona niet goedkeuren. In verbittering beklaagt hij zich bij den Heere van door Hem verongelikt te worden. Hij ziet geen licht meer in zijn leven. Met een armzwaai slaat hij al het goede, dat er nog is, weg. „Het is mij beter te sterven dan te leven.” Buiten de stad, tegen de hoogte, heeft hij zich neergezet, en daar zit hij wrevelig — van al het andere afgewend — slechts te zien op die ééne onvervulde begeerte.

En daar gaat God nu in liefdevol geduld zich met Jona bemoeien.

Hij beschikt een wonderboom; en de eerste bedoeling Gods daarmee is „om Jona te redden van zijn verdriet”; om hem uit zijn diepe neerslachtigheid wat op te beuren, en zijn geest weer in evenwicht te brengen. God gaat hem verkwikking en vriendelijkheid bewijzen.

Zijn besluit aangaande Nineve verandert Hij voor Jona niet, maar Hij gaat den profeet in zijn verdriet een oog geven voor andere dingen die toch nog aangenaam zijn. Hij doet boven Jona een dicht en groen gewas opschieten, dat hem in den heeten zonnebrand schaduw en koelte biedt. En Jona begint zich wat aangenaam te gevoelen. Hij wendt zijn starren blik eens van Nineve af, en ziet omhoog naar het gebladerte van den wonderboom. Hij gaat oog krijgen voor zegeningen en weldaden, die de Heere hem nog geeft. Er zijn toch nog andere dingen dan alleen verdriet en kruis. Jona komt uit zijn misnoegdheid aanvankelijk wat op, en begint weer eenige belangstelling te gevoelen voor het goede dat er nog is.

„En Jona verblijdde zich.”
Al verkreeg hij zijn begeerte niet, — hij zag toch weer zegeningen rondom zich. God gaf hem in zijn neergezonkenheid een tegenwicht, „om hem te redden van zijn verdriet”.

Wonderboomen.

Zou God ze niet nog altijd beschikken?

Niemand onzer ontkomt aan leed en teleurstelling. Hoe menigmaal treedt de Heere ons tegen in de gangen en plannen van ons leven. Op allerlei wijze kan Hij ons een kruis opleggen. En dan nemen we daarvoor niet altijd de goede houding tegenover den Heere aan. Dan is er niet alleen leed en pijn, maar er kan ook onlust bij ons opkomen, en ontmoediging; de glans van het leven is verdoft; we zien geen enkele weldaad Gods meer; het wordt grau; de lust in onze taak is weg; ja, het kan een twisten met den Heere worden, een onbillijk beoordeelen van Zijne beschikkingen. Het moge dan niet zoo erg zich openbaren als bij Jona, maar het is toch van denzelfden aard. En we gaan zitten somberen als hij; en we kijken maar op één ding.

Verandert de Heere nu Zijn raad en wilsbeschikking voor ons?

Neen. — Nineve wordt niet verwoest.

Maar laat ons eens om ons heen zien, hoe God in vriendelijk geduld allerlei andere dingen ons toont en geeft, om ons in het leed en de ontmoediging een tegenwicht te schenken, opdat de schaal niet zoo zwaar bij ons zou doórzingen. Laat ons eens rondom zien, of de Heere niet, van een andere zijde dan waarop wij het oog hadden, tot ons kwam in ons verdriet om ons te beschaduen en te verkwikken, opdat er weer vernieuwde belangstelling in ons leven zou gewekt worden, en vernieuwde lust in ons werk.

Zien dan de heroofde vader en moeder niet, dat God hun nog andere kinderen liet dan dat ééne dat Hij wegnam?

De teleurgestelde in zijn plannen en verwachtingen, — richtte de Heere zijn oog soms niet op iets anders waarin hij weer belangstelling kreeg?

De man die tobt in zaken en beroep, — beschikte God niet een vriendelijken huiselijken kring waarheen hij mag inkeeren?

De werkloze komt moedeloos weer thuis; maar staat zijn stoel niet nog even vriendelijk klaar als vroeger?

En de langdurig zieke, — is er geen arm, die hem zacht wat opricht, en zijn kussen eens omkeert, en vriendelijk vraagt of het zóó niet beter is?

Zoek ieder in zijne eigen omstandigheden. Het zijn meestal dingen die we voorbijzien; — maar dit zijn de wonderboomen die God voor ons beschikt.

En daarmee verandert de Heere Zijn besluit niet voor ons, gelijk Hij het ook niet deed voor Jona. Doch Hij wil ons verkwikken op andere wijze. Hij toont ons, dat er nog andere dingen in ons leven zijn dan leed en kruis en zorg. Hij wil, dat we eens naar een anderen kant zien dan alleen naar Nineve, en er weer nieuwe gewaarwordingen in ons hart gaan opkomen.

En deze zegeningen zijn niet maar toevallige omstandigheden, doch het is de hand des Heeren die dit alles in ons leven met opzet zóó beschikt. „En God de Heere beschikte een wonderboom.”

Hoeveel vriendelijker en getrooster zou ons leven zijn, zoo wij meer oog hadden voor die liefderijke hand des Heeren. In zijn zwaar verdriet verblijdde Jona zich nog over de schaduw van den wonderboom.

Tellen wij dan, bij ons gemis en al onze onvervulde begeerten, de zegeningen op, waarmee de Heere ons nog omringt; opdat wij door Hem ons laten redden van ons verdriet.

U.

v. A.

KERKELIJK LEVEN

Een gereformeerd predikant onder de gelijkschakelaars.

Verleden week citeerde ik in Persschouw een artikel, geschreven door dr H. W. v. d. Vaart Smit; ik hoorde daarin een stem, die mij gevaarlijke dingen scheen te zeggen: gevaarlijk voor de zuivere waardeering en het meeleven met degenen, die terwille van het recht van God, zooals onze gereformeerde belijdenis (inzake de kerk) dat Ziel, verdrukt worden door een régime, dat het Lutherlied en het Onze Vader met Walhallawierook begeleidt; gevaarlijk ook voor de eigen volksgemeenschap, die heusch wel noodig heeft, dat men hier in Nederland met ernst wordt gewaarschuwd tegen het nationaal-socialisme, het fascisme, en wat dies meer zij.

We lieten ons met opzet zeer voorzichtig uit, omdat we niet graag een directe bestrijding geven, als de mogelijkheid bestaat, dat het meningsverschil geen te grooten omvang aanneemt.

Maar er zijn grenzen; en deze zijn we inmiddels genaderd, enkele dagen nadat het voorgaande artikel geschreven werd. Men kan, wanneer men het nationaal-socialisme zóó beziet, als ik het doe,

en de gevaren van een ontchristelijking der politiek zóó acuut ziet, het immers niet met „verheven” rust aanzien, wanneer een gereformeerd predikant — in casu dr H. W. v. d. Vaart Smit — aan onze pers rondzendbrieven schrijft, die naar mijn meening de groote gevaren, die ook ons volksleven dreigen, bagatelliseeren, een kerk-onderdrukking goedpraten, die niet goed te praten is, en op die manier het behoudend werk in eigen vaderland tegengaan.

Zwijgen? Maar het gaat niet meer! Dr v. d. Vaart Smit zelf heeft gewild, dat we over het geval zullen praten. De dagbladen meldten deze week, volgens den wil van het Ned. Chr. Persbureau zelf, dat de directeur van 't Ned. Chr. Persbureau, dr H. W. v. d. Vaart Smit, door de Rijkskerkregering tot bemiddelaar tusschen de regering der kerk en de oppositie (de belijdenisbeweging) benoemd is. Dr v. d. Vaart Smit was net in Duitschland, schreef over, deed onderzoek naar de beweging, en heeft blijkbaar de Rijkskerkregering (nomen omen) 't zóó naar den zin gemaakt, dat zij hem wil doen bemiddelen. Dat gaat daar blijkbaar zoo toe; met de kerk in tweeder, maar óver de kerk, en zónder de kerk in eerster instantie; we komen daar dadelijk op terug. Een bemiddeling dus, die een over-middeling is. En een gereformeerd predikant laat zich daarvoor vinden.

Ondanks het feit, dat hij buitenlander is. Heeft de Rijkskerkregering¹⁾ over dat bezwaar heengezien — het moet in het land der antarkie wel zwaar gevallen zijn — omdat zij meende, dat de calvinistische dominee uit het calvinistische land wel zóó maar zou worden aangenomen als bemiddelaar bij de oppositie? Dan heeft die Rijkskerkregering alwéér een fout gemaakt: want als zij wist, wat in het calvinistische Nederland te koop is, dan zou zij hebben geweten, dat — met uitzondering van een paar publicisten, die trouwens voor 33 1/3 % al op hun aanvankelijke vriendelijke welwillendheid schijnen terug te komen — 't calvinistische volksdeel in Nederland zich ergert over wat met de kerk in Duitschland gebeurt, daartegen in de kerken Gods hulp afroept, met angst en zorg de ontwikkeling gadeslaat, en zijn hart vasthoudt voor een, al was het ook maar verre, navolging van deze dingen in Nederland. Het calvinistisch volksdeel in Nederland acht die heele Rijkskerkregering een aanslag op 't koningschap van Christus. Als die Rijkskerkregering dat geweten had — en waarom weet zij het niet, als zij een buitenlander in den arm wil nemen? — dan zou zij hebben gevoeld, dat die ééne calvinistische predikant, dien zij toevallig tegenkwam, wel niet in dit speciale punt een typisch vertegenwoordiger van zijn kerkengroep en van het calvinistisch volksdeel zou mogen heeten. Zij zou voorts geweten hebben, dat er dan ook in die opvoerende kerken (welke leiders ook niet „van gisteren zijn”) tegen het opleggen van zulk een bemiddelaar reeds uit een oogpunt van representatieven ernst (op dit speciale punt) groot bezwaar zou moeten rijzen. M.a.w., dat in het benoemen van zulk een bemiddelaar een paradox zou liggen: ze zou dienen moeten, om de gemoederen te stillen, en het eerste effect zou zijn, dat ze weer geprikkeld worden; ze zou dienen moeten, om de knechting te breken, en inmiddels toch maar het zooveelste bewijs zijn van deze knechting zelf. Want indien de Rijkskerkregering meent, dat het buitenland een bemiddelaar kon aanwijzen, dan zou ze iemand moeten zoeken, die op het in geding zijnde punt — de „waardeering” van het Hitler-régime — een heusch vertegenwoordiger kon zijn van calvinistisch Nederland. M.a.w., zij zou het dan moeten wagen met iemand, die denkt als zijn volksgroep, die daarom dat régime NIET waardeert, maar 't funest vindt in zijn principiële grondslag, ook al erkent hij gaarne, dat in een land, dat nog nooit christelijke staatkunde heeft kunnen drijven, menig direct gevaar voorlooppig is gekeerd.

1) Te onderscheiden van de Rijksregering; zie hieronder. We gaan uit van de betrouwbaarheid der berichten van het Persbureau.

Voorloepig, want de duivel is uitgedreven door Beëlzebub.

Over dr. v. d. Vaart Smits' opinie ten aanzien van het Hitler-régime zelf behoeft men intusschen niet onzeker te zijn. We hebben reeds in onze Christelijke pers ervan mogen lezen. Maar eerst vandaag weet ik, dat er een brug geslagen is, door de pen van dr. v. d. Vaart Smit, tusschen onze pers en het officiële Hitler-blad. Het feit is helaas te noteren, dat in het officiële orgaan van de Hitler-regering, het blad, dat zijn weg tot de alleenheerschappij gevonden heeft langs een heel langen weg, waarop geen vierkante centimeter voor Christus en het evangelie is gereserveerd geweest, in den „Völkischer Beobachter“ van 8 Aug. 1934 „Dr. H. W. v. d. Vaart Smit, Direktor des Evang. Presseverbandes Nederland, der für besondere ökumenische Angelegenheiten“ (we kennen dat mooie woordje, en we hebben er al meer het onze van gezegd) „jetzt in Berlin und im Reiche verweilt“ schrijft: dat de grijze Hindenburg nu den weg van alle vleesch gegaan is, maar, dat hij 't moede hoofd thans rustig heeft kunnen neerleggen. Hij heeft geweten, dat heden geen zondvloed meer dreigt. Hij is den „Führer“ (den leider, Hitler) dankbaar geweest voor de rust van zijn laatste rustplaats. Enfin, om kort te gaan: Hitler is de erfenis van Hindenburg, en voorts heilhitler. Die zondvloed was natuurlijk vanwege het bolsjewisme.

Naar mijn bescheiden meening zou een dergelijk heilhitler reeds door een verstandige Rijks(kerk)-regering moeten voorkomen zijn, als zij inderdaad de opponeerende kerk heusche tegemoet wilde komen. Of, achteraf, als bezwaar tegen een aanbod van bemiddelaarspositie zijn toegerekend. Wie bemiddelen moet, begint toch gewoonlijk zijn pen te bedwingen ten aanzien van de in discussie staande punten. Maar de Rijksregering nam het stuk dankbaar op, en laat ons verder raden naar die oekumenische aangelegenheden. En de Rijkskerkregering benoemt den schrijver in de krant van den dictator, die nog altijd het bewijsmateriaal inzake de doodgeschoten tegenstanders niet overleefde. De Rijksregering doet ons hier tenminste één plezier: ze vermijdt 't woord oekumenisch christendom; al vermoeden we, dat hier geen opzet in het spel is. Want de Rijksregering heeft van het christendom zoo geen verstand, en kan het dus ook niet oekumenisch maken. Ze kan slechts een oekumenische ontkenning in de hand werken, door haar aanslagen op de vrijheid van het christendom. Gelijk ze dan ook doet. En de Rijkskerkregering knikt, om met Nietzsche te spreken, „dazu I-A“. En een gereformeerd dominee knikt ook al.

Maar dat in Duitschland nog niet ieder I-A knikt, en dat onze kijk op het paradoxale karakter der overmiddelings-bemiddeling juist is, en dat dit ook wel veel en veel sterker nog aan het licht komen zou, als in Duitschland een goed christen, en bovendien eigenaar van een verstandskies, en daartoe als christen antirevolutionair, maar eens praten mocht, — dat blijkt wel uit een publicatie van den Broederraad der Bekenntniskirche, die ik terwille van een deel der lezers vrij in het nederlandsch weergeef:

„Om alle misverstand en verwarring in de kiem tegen te gaan, maken wij het volgende bekend:

Als directeur van het Chr. Persbureau voor Holland voerde sedert 1 Augustus Dr. v. d. Vaart Smit onderhandelingen met kerkelijke instanties en rijksautoriteiten, met het doel, in opdracht van een hollandsch pers-comité en voor den oekumenischen pers- en berichtendienst in Genève, informaties in te winnen over den deutschen kerkstrijd. Het praesidium van de Bekenntnis-synode verleende dr. v. d. V. S. bereidwillig ondersteuning tot vervulling van zijn opdracht, in de meening, dat deze opdracht ernstig en eerlijk zou kunnen dienen ter verkrijging der kerkelijke pacificatie, maar vooral, omdat hij zeer duidelijk liet doorschineren, dat hij kwam in opdracht van den rijkskanselier. Hoe het met de beweerde opdracht van dr. v. d. V. S. in werkelijkheid stond, werd duidelijk door een schrijven van de rijkskanselier, waarin erop gewezen werd, dat dr. v. d. V. S. van den rijkskanselier tot nu toe geen opdracht had ontvangen tot het voeren van pacificatie-onderhandelingen met de Deutsche Evangelische Kerk, en ook door een officiële verklaring uit Genève van 13 Aug., waaruit bleek, dat ook van daar uit een opdracht niet gegeven werd.... Alle geruchten en opgewekte verwachtingen, die zich gevormd hebben om den naam en het mandaat van dr. v. d. V. S. zijn dus als onjuist te beschouwen. Berichten in de buitenlandse pers over den kerkstrijd moet men dus met alle voorzichtigheid opnemen, omdat dr. v. d. V. S. herhaaldelijk heeft in uitzicht gesteld, dat hij in geheel de buitenlandse pers artikelen geven zou. Zijn uittalingen zijn als zuiver persoonlijk en niet-officieel te taxeren“.

Nu is het allermintst mijn bedoeling, ook maar in het minst de voorstelling van dit orgaan omtrent wat dr. v. d. V. S. in persoonlijk gesprek zou gezegd hebben ingang te geven. Ik heb me daarover niet uit te laten. Ik heb ook geen enkele gissing noodig. Want ik lees in onze eigen christelijke, antirevolutionaire pers, als officieel be-

richt van het Ned. Chr. Persbureau, dat de RijksKERKregering dr. v. d. V. S. benoemd heeft. Dat is nog wat anders dan de kanselier, en dan Genève. Ik heb dus aan te nemen als goed christen, dat althans DIT bericht waar is. Verder laat ik me niet in met vragen, die ik niet beantwoorden kan.

Maar ik meen, dat het bovenstaande genoeg is, om de volgende opmerkingen te rechtvaardigen:

1. Van een bemiddeling is geen sprake, omdat het „neen“ van Christus koningschap tegenover het „ja“ van Hitler staat.

2. Van eventuele bemiddelingspogingen van de zijde van dr. v. d. V. S. behoeft men zich, na de publicatie, bovenbedoeld, geen heusche resultaten te droomen.

3. Indien onze pers de berichten omtrent dr. v. d. V. S. doorgeeft (had ze dit niet gedaan, dan zou ik terwille van den vrede gezweven hebben), indien zij in onze eigen bladen dezelfde artikelen publiceert (met of zonder coupures) die ook in de liberale pers (Utr. Dagblad) kunnen staan, en indien dan daarbij nog de verrassende ervaring komt, dat de liberale redactie een den gereformeerden dominee m.i. terecht weersprekend onderschrift geeft, waar andere bladen, ook van rechts, deze artikelen geheel of gedeeltelijk zonder critiek doorgeven, — dan is het niet mijn schuld, als thans ook een ander geluid moet worden doorgegeven, gelijk hier gebeurd is.

4. Wat met het fascisme, het nationaal-socialisme samenhangt, is wel zoo erg, en leidt ons wel zóóver van de christelijke zegeningen af, die we nog altijd pro memorie met elkaar bejubelen, dat het hoog tijd wordt, dat ook het overgebleven deel der gereformeerde vriendelijke beoordeelaars-in-het-publiek van nationaal-socialisme (fascisme), immers de nog niet zich reeds er tegen uitsprekende 66% p.c.l., of de tegen deze onchristelijke beweging ingebrachte argumenten als hersenschimmen ontlede, of anders ophoude, onze jeugd nog verder af te voeren van wat we als erf der vaderen beschermen.

5. In Nederland hoore men, zoo al niet uit eigen kring, dan maar uit dit duitse orgaan, de waarschuwing, om gereserveerd te slaan tegenover de beschouwingen, die over duitse toestanden gegeven worden.

6. Men houde op, in onze christelijke dagbladpers artikelen te geven, die — hetzij dan uit de pen van dr. v. d. V. S. (we denken aan wat hij in onze pers in overeenstemming met het artikel in den Völkischer Beobachter schreef), hetzij uit de pen van anderen — den indruk wekken, alsof het met die kerk-verdrukking zoo erg niet is. Het is wel erg. Ik heb bewijzen in handen, schriftelijk, en gesprekken gevoerd, waaruit zonder eenige redeneerkunst zóó maar met de handen te tasten valt, dat het wel erg is. Het is zóó erg, dat ik niet eens hier in Nederland de feiten noemen durf, omdat ik vermoed, dat anders de personen, die het geldt, nog meer gemolesteerd zullen worden. Is het nu toch eigenlijk niet irriterend, dat we op berichten onthaald worden, die men zelfs in Duitschland nog weersprekt, dat we de moeilijkheden hooren verkleinen, die onze broeders ginds ondervinden? Als we voor hen willen blijven bidden, dan moeten we beginnen, „hun nood en ellendigheid recht en grondig te zien“. En ook den onzen. Hun nood en ellendigheid is, dat ze onderdrukt worden, en om gewone uitingen van een christelijk geweten, zonder eenigen revolutionairen bijmaak, worden gemolesteerd, van overheidswege, om van Hitler-jugend en zoo nu maar te zwijgen. En de ónze is, dat wij gevaar loopen, den rijkdom, waarnaar zij snakken, te verspelen, door te doen, alsof Beëlzebub²⁾, de overste der duivelen, voor een poosje is geëngageerd bij den veiligheidsdienst der engelen Gods.

Maar in den hemel engageert men niemand „voor een poosje“. Daar is het: alles of niets. En op aarde zegt nog een enkele nuchterling: timeo Danaos, et dona ferentes. Ik ben bang voor mijn principiële tegenstanders, ook, als ze met geschenken komen aandragen. Laat staan: als ze niet eens geschenken brengen, maar ons met roeden slaan.

K. S.

2) Moet ik nog verzekeren, dat ik natuurlijk hier aan geen persoon, doch alleen aan een systeem denk?

Is de N. S. B. christelijk?

Tot mijn spijt moet, ook tengevolge van het verschijnen van ons blad in zomerformaat, het vervolgartikel even wachten; het hierboven geplaatste artikel neemt de ruimte in beslag en kan moeilijk gehalveerd worden.

K. S.

„Gereformeerd“.

Om dezelfde reden bewaar ik ook het reeds onder dezen titel aangekondigde artikel (zie Perschouw verleden week) voor een volgend nummer.

K. S.

UIT DE HISTORIE

Het eeuwfeest der Afscheiding.

VII.

Wijl het gerucht was uitgegaan van de schorsing van Ulrums predikant en velen in den lande heel goed begrepen dat dit een gevolg was niet van wege ordeverstoring of uit hoofde van lastering tegen twee geziene predikanten, doch veeleer wijl men dezen kampioen voor de gereformeerde waarheid het zwijgen wilde opleggen, ontving hij van alle kanten sympathiebetuigingen, ook van de zijde van mannen, die straks niet tot afscheiding zullen komen, doch die den moed van dezen rondborstigen strijder prijzen. De Cock zelf zit niet stil. Zijn handen zijn niet slap geworden. Zijn oog is niet dof en mat. Hij wendt zich tot alle diegenen op wie hij hoopt dat met hem strijden zullen tot herstel der kerk en zich willen scharen rondom de opgerichte banier der waarheid. Wat weten zij er toch weinig van, die laten voorkomen in hun geschriften en spreken, alsof daar hoog in het Noorden een eenling, een ruwe kwant, geïsoleerd zich krachtig roert, doch dat er voorts weinig van vernomen wordt in het land. Weet men dan niet dat De Cock in intieme correspondentie geraakt met een graaf Dirk van Hogendorp, met baron C. P. van Zuylen van Nyevelt, met Kohlbrugge, met freule Verschuur, met tientallen van eenvoudigen en ook met meer invloedrijke personen; dat hij bij Ds Callenbach looert; dat de aanzienlijke houtkoopman Ridderinkhof zijn gastheer is; dat Schröter hem gaarne weer ontmoet; dat Capadose hem schrijft? Waarom toch deze dingen genegeerd en geschreven alsof De Cocks persoon en wijze van strijdvoeren oorzaak waren van zijn vermeenden zeer geringen invloed naar buiten? Hoe verklaart men dan dat de meest genoemde liberale predikanten van het Noorden zich in den strijd mengen, eerst gemaskerd, later met open vizier; dat politie en justitie zich paraat houden op de eerste wenk van hoogerhand gegeven toe te tasten? Vanwaar, dat er binnen een klein getal jaren alleen in het Noorden des lands een kleine honderd geschriftjes voor of tegen De Cock verschijnen? Hoe was het dan dat de zwaarden zoo scherp werden gewet en alsof dat nog niet genoeg was, deze werden gedoopt in gif? Men zij toch voorzigtiger en schrijve niet gelijk dezer dagen geschiedde in het Hervormd Zondagsblad voor de provincie Friesland. Laat ik het even afschrijven, omdat het een voorbeeld geeft van hoe van die zijde reeds een eeuw is gedacht, gesproken en geschreven: „Hoe had echter alles anders kunnen loopen als Hendrik de Cock niet was geweest bij al zijn goede eigenschappen, de hoekige, markante, schier onhandelbare persoon, die hij zich in schier heel de beweging van die dagen betoond heeft. Tegen het handhaven der belijdenis kon wel geen bezwaar worden ingebracht, maar het steeds doordrijven van zijn meening was iets bij hem, dat zelfs zijn vrienden aanstoot gaf. Als hij een strijdbijl ophief tegen iets of iemand, dan hakte hij er op los, als ware alleen de roeping van de dienstknechten des konings om uit te houwen en niet ook te planten. Zoo bijv. trad hij op als tegenstander van de gezangen, die, gelijk men weet, in dien tijd verplicht gesteld waren voor de godsdienst oefeningen der gemeente. Bij velen was er verzet tegen deze verplichting, wat vaak uitkwam in het uitzoeken van het kleinste mogelijke versje, den toon, waarop het werd voorgelezen en de wijze waarop men na de voorlezing het gezangboek dichtslag. Maar als De Cock in 't geweer kwam tegen de gezangen was in elk opzicht opvallend. (De zin loopt niet. K.) Van een waardige bestrijding was geen sprake. Hij schreef een voorrede op een geschrift van een zekeren Jacobus Klok, koopman te Delfzijl (verver. K.), waarin een aanval zonder wederga werd gedaan op de gezangen in de Herv. Kerk. Dat ze „strijdig met Gods Woord“ genoemd werden, was nog daaraan toe, als die strijdigheid op waardig schriftuurlijke wijze werd aangeleend, maar inplaats van tot waardige bestrijding ging de felle tegenstander De Cock zijn toevlucht nemen tot grove scheldwoorden, met andere woorden: hij verbitterde, maar verbeterde niet“.

We hebben meer dergelijke beschouwingen gelezen. Het is het oude zeurende liedje. Telkens weersproken, nimmer tot zwijgen gebracht. Men vange dan aan met graaf Van Hogendorps oordeel te lezen over Kloks schrijven; zette de lectuur voort met De Cocks eigen werkjes over de Gezangen te lezen; twee in getal; leze ook eens wat hij daarover schrijft in zijn memorie ingediend bij de Synode. Zeker, zijn protest was scherp, doch ijzer scherp men met ijzer. Om een harde noest uit te houwen moet de bijl scherp zijn. De Cocks taal was niet harder dan die van Calvijn en van den als goedmoedig geprezen Luther. Ten slotte, was het ook niet rondborstiger kras te getuigen tegen den Gezangendwang, dan op de manier waarop de tegenzin werd getoond naar wat de eindredac-

teur van 't g
ter onjuist en
een schier o
te schrijven
het negende
dat is bij het
hakte er ma
met krachtig
te zijn. Heef
terd; waar k
het getuigen
zelle Meerbu
tegenstanders
of meer Geza
kan men, v
naast De Co
de Friesche
opwekking
wijze de Afse
men dit bott
dan neme me
te trekken, d
tuig schijnt g
ders van de A
stroom en v
leden, door
is tegen p e
schijnt geach
deze persone

PE

We citeerde
volgt:

In dit laan
Oude Testam
Ook een ze
En weer i
of soms in
onderzoek w
heid des gel
De tekst,
zoek uzelf
wordt.”
Als we d
huishouder
sterk bevel
Evenwel a
nauwkeurig
dan doen we
Het blijkt
of dat voor
hier eigenlij
In de Kar
ven, dat het
gebruikt, sa
verzamelde
't Woord da
bijv. te vind
van de Isra
en stroo ver
Daarom z
't hebreuw
In onzen
figuurlij
stoppels zo
vinden — i
opgeroepen
gaan, opda
God, den H
menigvuldig
Calvijn we
weten, en v
te vinden i
bijbel, waar
julle, ja w
word niet!
Nog weer
gelet heeft
pelen zoeko
't veld zich
ziet men h
Welnu z
doen: Ze n
tuurlijk n i
buigen, ver
Deze mer
te zijn. In d
bij Zef. 2:
dat van gee
Hoe moe
van die eer
van den t e
Zefanja
tend gerich
Zoo ang
hoort kome
't lineen sto
goren.
En in di
ook reeds
heel de w
ste dag.
Hartstoe
zegd in ho
Heeft Ze
ken van g
schen en g
Zeker —